

סנהדרין צג-א

עניין: חנניה מישאל ועזריה להיכא אזלו

מהר"ל ח"א

ורבנן להיכן אלו. דברים אלו צריכים ביאור כי מה שאמר רב בעין מתו, זהו שכאשר נעשה להם נס גדול כמו זה שלא היה שולט בהם

כבשן האש. ודבר זה אינו דומה למה שנעשה לדניאל בגוב האריות, כי הארי לפעמים אינו רוצה לאכול מה שאין כן באש שהוא פועל לפי טבעו. ולפי הנס הגדול הזה היה שולט בהם העין. ושמאל אמר ברוך נטבעו אין הפירוש כמשמעו כי דבר זה אי אפשר שיצויר, אבל ר"ל שהיו נמאסים ישראל בעולם, ומפני שהיו ישראל נמאסים בעולם עד שנדחו כמו דבר שנמאס שאמרו כי הש"י היה נוהג עמם כך והם משתחווים לצלם. ואין לך להקשות, כ"ש שהיה ראוי לשאר מישאל שהיה נטבעים ברוך ולמה אלו נטבעו ברוך שהרי הם היו צדיקים, שזה אין קשיא כי על ידם היה הנס. וגם הם כלל ועיקר ישראל ולכך היו הם ראשונים להיות נדחים, שהמשפט הוא שהצדיק נתפס בשביל הדור. ור' יוחנן אמר כי עליו לא"י וכו' דעתו כי אדרבה מכח הנס שהגיע להם הוסיפו קדושה על קדושה. ועלו לא"י שהיא ארץ הקדושה, כי דבר זה ראוי להם לפי הנס שנעשה להם.

ישראל קדושים אות ח'

[כ] אבל מכל מקום קלקל קצת לאחרים כזה, ומאותו המעשה בא הגזירה, כי דבר זה גרם הקטרוג על כל ישראל. והוא על דרך שאמרה הצרפתית לאלוהיה, באת אלי להזכיר עוני, כי כשאחד צדיק גדול - גורם קטרוג על האחרים שעמו שאינן כן. וזה טעם שאמרו בחלק (סנהדרין צג, א) דחנניה מישאל ועזריה מתו אח"כ בעון, ולא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא. ולדעתי חכמי ישראל שבאותו דור הם שנתנו עיניהם במ להתקנא על מעשיהם הטוב, דבזה גרם קטרוג עליהם, וכל שחבירו נענש כו' ²⁷⁰ גם הוא נענש על זה גופו, אף שהוא לא פעל רע, לא עדיף מבעל חיים ודומם דאמרה תורה השחת שרוף וכלה לפי שבאת לאדם תקלה על ידיהם. ואף דשאני אדם דחס רחמנא עליה, מכל מקום בעידן ריתחא כשנתעורר הקטרוג על אלו נתעורר גם על הגורם, לפי שאין הקב"ה רוצה שיוגרם קטרוג על בניו. ועל זה מבקשים שלא תעלה קנאת אדם עלי, דאף דהמקנא נענש, גם הוא נענש. ועל כן אליהו

מחשבות חרוץ אות יז (ח)

היה כל כך חילול השם. והחילול השם היה אחר הצלת חנניה מישאל ועזריה, דעל כן היה להם עונש כמו שאמרו בפרק חלק (סנהדרין צג, א) ברוך טבעו, לפי שעל ידם נגרם שהיה חילול השם מכל ישראל. ואף על פי שהם מסרו נפשם על קידוש השם, ומה היה להם למיעבד, ואדרבא עשו זכות גדול, מכל מקום הקב"ה מדקדק עם הצדיקים בכהאי גוונא, שצריך לתקן כל כך שלא יהיה חבירו נענש על ידו, אפילו כמה שהוא צדיק יותר. ועל כן הוכרח אליהו להחיות בן הצרפתי, שהיא טענה בנה, והעונש היה רק לשעה. ושם דנענשו חנניה מישאל ועזריה, והם נתרצו בכך למסור נפשם גם כן בעד כל ישראל, והם קבלו על עצמם העונש, לא היה עוד מקום למדת הדין לקטרג, כי הם כיפרו וקיבלו העונש בעד כל ישראל. ובזה עלתה להם מה שחשבו ורצו למסור נפשם - בפעל גם כן, בשביל קידוש השם, דכשהקב"ה מדקדק עם חסידיו הוא מתקדש, כמו שאמרו ז"ל על פסוק ונקדש

מלבי"ם

ורבנן להיכא אזלו ר"ל חנניה מישאל ועזריה להיכא אזלו, דמשיצאו מכבשן האש תו לא מדכר לזו בבולחו כתיב? אמר רב בעין הרע מתו. ושמאל אמר ברוך טבעו. ור' יוחנן אמר עלו לארץ ישראל ונשא נשים וחליצו בנים ובנות. כחנאי וכו' ודניאל להיכא אזל אמר רב למיכרא נהרא רבא בטבריא ושמאל אמר לאתוי ביורא דאספסתא. ור' יוחנן אמר לאתוי חזירי דאלכסנדרי של מצרים. דלכאורה קשה על מחלוקת זו דלאחר כל הנסים האלו שנעשו להם תחת נבוכדנצר הרשע ימותו הצדיקים האלו מעין הרע או יטבעו ברוך? לכן האמת יורה דרכו דהתנאים האלה לא יסלגו בזה רק כולם סוברים דעלו לארץ ישראל ונשא נשים וחליצו בנים ובנות. כי אז היה חזמן של שבעים שנה בין שני המקדשים והכינו את עצמם אל הנאולה השנית, ורצו להסתלק מן תחת בבל ופרסמו קול בבבל (לשטת רב) שמתו בעין הרע. ולשמאל שטבעו ברוך, והוא מליצה על שמתו מחרפת ומקלון מטעם האומות שטפחו על פניהם ואמרו להם יש לכם אלוהי כזה ואתם משתחווים לצלם? וכו', שנאמר שמת נא יהושע כהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניך וכו' וכו' היו הם האנשים שנעשה להם מופת? והי אומר זה חנניה מישאל ועזריה, ודניאל להיכן אזל? רב אמר למיכרא נהרא רבא בטבריא ודניאל וכו' היטב איך שפעת המים בארץ ישראל תלוי אך בהשגחה, וההשגחה נמשכת אחר המעשה ולא כל יומא איתרחיש גיסא ולא כל יומא ישראל במעלה גדולה, ושמאל אמר לאתוי ביורא דאספסתא היא מין עשב טוב וגדל בנקל ויכולין לקצור אותו כעשרת פעמים בשנה, ונסע כדי להביא חזיריה הזאת לארץ ישראל שיהיה למדי מאכל לבהמות ויהיה חלב וחמאה, ור' יוחנן אמר לאתוי חזירי דאלכסנדרי מצרים למדינת בבל, ודניאל ידע היטב איך חמדי מדינת ישראל נתהווה לשדה המערכה, עבור מלחמות בין מצרים לבבל ושאר המדינות דהם רודפי מלחמות היו, ועבור החיל שיתיו חוקים ועצומים צריך לפטמם בבשר ושומן, והנה במצרים היה משפחת חזירים שהיו גדלים למאות וחיה להם בשר לרוב, אבל הם לא הרשיאו משפחה זאת לצאת מאלכסנדרי מצרים בלי חיתוך האם שלה כדי שלא תלד, והלך דניאל וגנב משם זוטרי ואייתי בלא דעתיותו ומסר אותם להמדינות הללו כדי שלא ישתלטו במלחמה עם מצרים עבור זה, ולא יעשו את ארץ ישראל לשדי מלחמה.